

Hans Andreas Vold

Av Bjørn Olav Juberg

Når årboknemnda har valgt å portrettere Hans Andreas Vold i denne første årboka for Frosta, har det sammenheng med hans store arbeid nettop innenfor et av de felt årboka skal ha som ansvar: fortelle om og ta vare på noe av det som har skjedd tidligere her på Frosta.

Og kanskje har ingen her i bygda lagt ned så mye arbeid, innsats og omtanke for å få fram tidligere hendelser, kastet lys over menneskers skjebner og hentet fram kilder, som nettop Hans A. Vold.

Det som gjør Hans A. Vold ekstra interessant er hans mangfoldige interessefelt: snekkering; treskjæring; slektsgransking; innsamlingsarbeid av gamle ting, gjenstander og historier; litterær virksomhet; lags- og foreningsarbeid; og ikke minst arbeid med husmenn og husmannsplasser i Frosta.

Skal en fullt forstå Hans A. Volds interesse for, og arbeidet med historie- og slektsgransking, må en nok gå tilbake til opphavet og til barneåra hans.

Hans Andreas Vold ble født 28. juni 1870 på husmannsplassen Volden – opprinnelig Saltbuvolden – under Moksnes østre, gno. 67, bno. 2. Plassen ble ryddet rundt 1802 av snekker og treskjærer Hans Larsen Dalsve fra Vågå i Gudbrandsdalen. Hans Larsen var gift med pleiedatter i Moksnes østre, Gunhild Knutsdatter opprinnelig fra Trondheim. De hadde ingen barn, men i 1804 tok de til seg søsterdatter av Hans, Anne Olsdatter Dalen. Hun ble seinere farmor til Hans A. Vold.

Faren, Andreas Andreassen Volden, var født i 1828 som den

eldste av seks barn. Hans A. Vold har selv skrevet om faren: «Far var unnselig og tilbakeholden. I konkurransen dudde han ikke. Han likte seg nesten best alene på arbeidsfeltet. Han var en stille, innadvendt mann, men hans interesser lå lang utover det dagligdagse.»

Saltbuvolden – husmannsplassen Volden ca. 1930.

At farens interesser gikk «langt utover det dagligdagse» bevises bl.a. ved at han i 1864 var med på å ta opp tanken om en kuassuransforening i bygda. Etter kort tid var «Frosta hornkvegassuransforening» stiftet. Faren sto også i spissen da «Frosta Husmands- og Arbeiderforening» i 1885 ble stiftet.

Om mora, Ingeborg Andreasdatter Kvarmesbakk, født i 1826, har han skrevet: «Mor hadde ikke slike interesser som far, men hun var en ualminnelig god husmor.»

Annet sted har han skrevet om mora: «Mor var mer livlig enn far, var full av spøk og i høy grad vittig. Ikke så dyptenkt, men mer snartenkt enn han.»

Foreldrene, Ingeborg og Andreas Volden, ga nok både hver for seg, og sammen, god ballast og næring til et mottakelig barne-sinn. De skjønnte nok hvor viktig det var å gi svar når gutten spurte og grov: hvordan har dette blitt til? Hvordan har denne steinrusa kommet dit? Hvem har laget den steingarden der?

Svara han fikk pirret nok vitebegjærligheten ytterligere, og økte dermed undringa og interessen for folk som hadde levd tidligere; for folk som hadde strevd, slitt og svetta for eksistensen.

Hans begynte på folkeskolen da han var 8½ år. Lærer var klokker og kirkesanger Hågen Einersen som forøvrig var med i det første kullet av lærere som gikk ut fra Klæbu Seminar (seinere Levanger Lærerskole) i 1841. Einersens beste fag var religion og norgeshistorie. For å bedre lese- og skriveferdighetene noe, ble det arrangert kveldsskole for barna. Her var bl.a. Hans' tre år eldre bror, Aage, lærer. Tre vintre holdt denne kveldsskolen det gående. Høsten 1888 kom amtsskolen på Presthus, og han sier et sted at Skjeldes historieundervisning «var vekkende – ikke bare kunnskapsgivende.»

I motsetning til broren Aage mente han selv at «lesekunsten er en heller tung kunst å lære.» Men han hadde anlegg og lyst til tegning og snekking. Første gangen Hans var i Trondheim – han var da omlag 12 år – kjøpte han noe tegneutstyr og et fargeskrin. Så tegnet han noen av gårdene i bygda og solgte. Hele fem øre for hvert bilde! Etter datiden var dette mye penger.

Noe samtidig lærte han kunsten å binde inn bøker. Dette arbeidet holdt han på med helt til de siste åra han levde. Mer enn 1000 bøker reknet han selv med å ha bundet inn.

Men det var snekker han ønsket å bli! I løpet av vinteren på amtsskolen lærte han en del om faget, ellers tok han av eget hode, fikk nok en del «tips» hos faren og ellers så han hvordan snekkerarbeid var utført i de heimene han besøkte. Å reise til Trondheim for å gå på skole, nei det var det nok aldri for alvor snakk om.

På amtsskolen fikk han også prøve treskjærerjern. Dette, samt en del tegninger av utskårne portaler og stoler i historiebøker, ga næring til en virksomhet som Hans A. Vold etterhvert ble ekspert å rekne i. Treskjæring var ikke så utbredt i vår del av landet rundt 1890, slik at arbeidet hans fort ble lagt merke til.

Bl.a. deltok han på ei utstilling i Trondheim i 1894 eller 1895. Til denne utstillinga hadde han laget to stoler med utskjæringer på. Stolene ble fort solgt.

Noe samtidig ble han spurt om å undervise i sløyd og tre-

skjæring ved Neset skole. Dette var opptakten til 20 års virke som sløydlærer i barneskolen, framhaldsskolen og i folkehøgskolen som under ledelse av O. Kuløy var på Frosta i åra 1897 – 1900. Folkehøgskolen hadde også i 1877 – 1879 vært på Frosta, det første året på Hogstad øvre, seinere på Presthus.

Sommeren 1896 var Hans A. Vold seks uker i Oslo – feriekurs ved Norsk Husflidsforening. Dette sier han selv var en stor opplevelse – han lærte så mye nytt.

For å lære enda mer lånte han bøker og hefter ved Vitenskapselskapets Bibliotek i Trondheim. Dette førte også til at han rundt århundreskiftet tok til å undersøke rundt i forskjellige heimer i bygda om det kunne finnes gamle snekker-gjenstander, bruksgjenstander eller gamle, verdifulle ting. Når han fant noe av interesse, tegnet han av mønstre og noterte seg hvor de ulike gjenstandene var. Mange gamle bruksting kom han over på loft og i uthus. Gjenstandene var satt til side – de var bare i vegen! Disse gjenstandene samlet han sammen og katalogiserte. Dette ble grunnsteinen i det seinere Frosta Bygdemuseum.

Sommeren 1902 var han på en gård og satte opp en veranda. En av dagene brøt det ut brann på mørkloftet. Etter at ilden var slokkt, oppdaget de at det utover stort sett hele mørkloftet lå papirer. Papirene ble samlet sammen og båret ned fra mørkloftet for å brennes på gruva i masstua. Her våknet forskerens nysgjerrighet i Hans A. Vold. Hvilke papirer var det som hadde ligget på mørkloftet? Han så på noen av dem, og oppdaget bl.a. dokumenter datert rundt 1730. Papirene ble ikke brent på gruva nei! Hans la papirene i ei sponkorg og tok alt med seg heim. I ledige stunder mellom snekkerarbeid og jordsarbeid ble korga gått nøye gjennom. Her fant han registreringsdokumenter av ulike slag, kjøpe- og salgskontrakter, skjøter osv. Likeså møtte han så mange ukjente navn i dokumenta. Dette måtte selvfølgelig undersøkes nærmere.

Det er nok riktig å kunne si at Hans A. Volds systematiske arbeid med slektsgransking nok stammer fra de funn han gjorde i denne papirdungen fra et mørkeloft.

Sponkorga ble snart tom for svar. Det var ikke Stiftsarkivet og Statsarkivet i Trondheim. Etterhvert ble Hans A. Vold en meget flittig gjest i disse to arkiva. Her tilbragte han timer, dager og

uker på leting etter gamle dokumenter. Etter å ha funnet noe spennende var det å finne ut av hva som sto, og ofte også skrive av dokumentene, bokstav for bokstav.

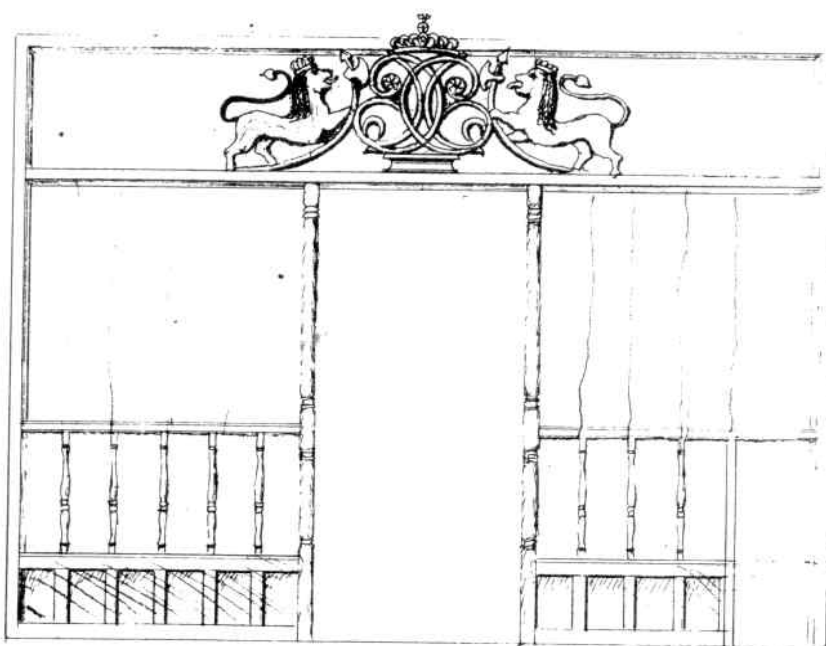
Det fortelles at han nyttårsaften 1905 eller 1906 var i Trondheim en snartur. Med det samme skulle han benytte anledningen til å gå i arkivet og notere ned en liten ting. Vel plassert ved de gamle dokumenta glemte han både klokka og båten. Han kom ikke heim før nyttårsdagen – året etter. I 1905 var han forøvrig innkalt til grensevakt på grensa mot Sverige. Han tilhørte Landstormskompaniet som var plassert i Meråker.

Slektsgranskinga hans omfattet ikke bare slekter her på Frosta. Det er ikke få personer i nabobygdene som kan takke Hans A. Vold for at de i dag kjenner sine «røtter». Slektsarbeidene hans omfatter flere tusen navn!

Alt forskerarbeidet hans ga i tillegg til utallige slektstavler også etterhvert resultat i form av artikler og skriftlig materiale. I forbindelse med Frostaboka som utkom i 1918, er Hans A. Vold ansvarlig for hele 26 artikler: Frostas geografi; folketallet i bygda; kirker og kirkehistorie; skogbruket; statsalmenningen; industri og handverk; leger og jordmødre; ungdomslag; arbeidslag; sanitetslag; spesielle skikker fra Frosta; dette for å nevne noen av de emnene han skrev om. Dette vitner om stor kunnskap og god innsikt innen mange forskjellige fagfelt.

I tillegg til at han var en svært aktiv skribent i Frostaboka, var han også formann i boknemnda. Til dette vervet tillå bl.a. å få tak i penger slik at boka kunne utgis. Ingen enkel sak, men den ble løst – boka kom ut.

I 1937 var Frosta kommune 100 år. I den anledning ble det laget en beretning, og Hans A. Vold var nærmest selvskreven med i dette arbeidet. I 100-års beretningen for Frosta Sparebank – 1846 – 1946; og i jubileumsskriftet i forbindelse med gjeninnvielsen av Logtun Kirke i 1950 var han representert med artikler. Han prøvde seg også litt som lyriker, men lite av denne produksjonen er bevart.

Koråpningen i Logtun kirke. Etter eldre folks fortelling rekonstruert av H. Vold.

Tillitsvervet som formann i boknemnda for Frostaboka var bare ett av etterhvert mange tillitsverv. I rundt 20 år satt han som bygningskyndig medlem av det lokale styret for Småbruker- og Boligbanken. I 30 år satt han som styremedlem i Frosta folkeboksamling. I perioden 1902 – 1942 – i 40 år, var han med i forstanderskapet for Frosta Sparebank; i hele 25 år (fra starten i 1908 – 1933) formann for Frosta Bygdemuseum; i åra 1921 – 1945 var han medlem av Menighetsrådet; i tillegg var han i en rekke år medhjelper for presten. I to perioder rundt 1920 var han medlem i skogstyret. I 1924 tok han opptakten til stiftelsen av Frosta Historielag. Her var han medlem inntil sin død; formann for Historielaget var han 1924 – 1935. I 21 år – 1929 – 1950 – var han medlem av Atterreisningsnemnda for gamle Logtun Kirke der han med sitt sikre og gode skjønn for interiør i gamle kirkebygg var til stor hjelp og støtte for arkitekt John Tverdal som ledet dette arbeidet.

I en årrekke var han aktiv – også som formann – i Frosta Ungdomslag, så aktiv at han ble æresmedlem. Ellers var han både private og kommunen behjelpelig med bistand i et utall byggeprosjekter i bygda.

Det kan godt tenkes at enda flere lag og foreninger fikk nyte godt av Hans A. Volds arbeidskapasitet, men det er ikke flere å finne i de kildene som har vært tilgjengelige i forbindelse med denne artikkelen. Oversikten skulle nok ellers vitne om interesser og innsikt langt utenom det vanlige!

Av arbeid som ikke bare vedkom Frosta, men hele landet, er Volds samarbeid med, og hjelp til Institutt for sammenlignende kulturforskning i Oslo i åra 1950 til 1952. Leder for instituttet var ingen ringere enn professor Andreas Holmsen.

I 1950 fikk han tilsendt ei større «spørsmålsbok» fra Instituttet som gikk på det norske bondesamfunnet; arbeidsmåter, skikker, tru – overtru, livet i hverdag og fest.

I et brev fra Andreas Holmsen datert 12. september 1952 kan en lese bl.a.: «– I tilknytning til våre spørrelistor som rommer ca 1000 spørsmål, har han levert et større manuskript om disse forhold i sin heimbygd. Med det har han berget et stort og verdifullt tradisjonsmateriale for vitenskapelig gransking og dermed for all framtid. – Når jeg fester meg ved Hans A. Vold som medarbeider, skyldes det at han i sine skrifter har vist stor personlig innsikt i sin heimbygds gamle kulturforhold, og at jeg gjennom brevskifte med ham selv og andre bygdefolk i distriktet, hadde fått forståelsen av at han arbeidet med slike ting av interesse for fortidsverdiene og ikke for å skaffe seg selv publisitet eller økonomisk vinning. –»

Også Norsk Etnologisk Gransking i Oslo brukte i mange år Hans A. Vold som konsulent og hjelpesmann. I alt har de en samling på ikke mindre enn 49 utgreiinger fra Hans A. Volds hand!

All si levetid var Hans A. Vold opptatt av husmennesenes kår. Frosta er ei av de bygdene i Trøndelag som hadde flest strandsittere og husmenn. Det er vel helst den lange strandlina bygda har som ga et såvidt høgt tall av denne type leilendinger.

Denne standen kjente Vold seg sterkt knyttet til gjennom hele livet. På et vis var ikke det rart. han var født og oppvokst som

husmannsgutt, og ble selv husmann da han tok over heimen etter faren i 1911. Selv om husmannens kår rundt 1911 var noe helt annet enn det hadde vært tidligere, var ikke husmannen helt herre i egen heim. De hadde heller ikke samme rettigheter som selveiere, bl.a. til å hogge ved i skogen.

Landbruksdepartementet vedtok 10. februar 1912 at kun gårdbrukere hadde bruksrett i statsalmenningene. Dette vedtaket vakte sterk misnøye blant husmennene her i Frosta. En del av disse organiserte seg for å få spørsmålet bragt inn for domstolene. I dette aksjonsutvalget satt Hans A. Vold. Saken gikk via forliksråd, underretten (herredsretten), overretten (lagmannsretten) og helt til Høyesterett som avsa dom 24. april 1930. Hans A. Vold følte uretten ikke bare mot seg selv, men mot en hel befolkningsgruppe.

I de siste 20 åra av livet arbeidet han mye med ei registrering av husmannsplasser på Frosta. Så langt er ikke dette arbeidet hans utgitt i noen samlet oversikt, men en del av stoffet ble brukt i forbindelse med gårds- og slektshistoria av Frostaboka som kom ut i 1968.

For sitt store arbeid som bygdehistoriker og slektsgransker fikk Hans A. Vold etter initiativ av Frosta historielag Kongens Fortjenstmedalje i gull overrakt 7. november 1952.

Selve overrekkelsen skjedde heime hos daværende formann i Historielaget, Jon Flægstad på Bolkan. Fylkesmann Lindboe overrakte medaljen, og Ordfører Lars Viken bar fram en takk og gave på kr. 2000,- fra Frosta kommune. I sin takketale sa Vold bl.a.: «- Eg har aldri trudd at mitt vesle granskararbeid skulle bli vist slik heider. -»

Etter å ha arbeidet med så mye i så mange år, var nok dette ord både fra en beskjeden sliter, samtidig som det nok lå tilfredshet og en del optimisme i orda: det å ta vare på gamle ting var blitt anerkjent!

Men tross all skrivinga, leitinga og forsinga var det småbruker, handverker og snekker han var, og som han livnærte seg av. Rundt om i bygda er det nok fortsatt en hel del gjenstander i bruk som Hans A. Vold har vært mester for. Det kan her nevnes at de to bedeskamlene, trappen til prekestolen samt trearbeidet i alterringen i Logtun Kirke er laget av Vold.

(Dreiearbeidet i balustradene ble gjort av Olaf Lervik) Brudestolene i Frosta Kirke er også Volds verk.

To gode åndsfrender: Hans A. Vold og salmaker Abraham Juberg. Bildet tatt rundt 1960.

Hans A. Vold giftet seg i 1903 med Petrine Lornsdatter Juberg (1871 - 1936). De fikk tre barn sammen - tvillingene Leif og Ingebjørg født i 1904, og Arve født i 1907. Leif tok over heimen i 1942 og tok tilbake det opprinnelige navnet på plassen - Saltbuvolden.

Hans A. Vold bodde heime på Saltbuvolden helt til han døde. Også heime var han en ivrig talsmann for å bevare ting som de hadde vært. Han strittet imot både lenge og hardt før gruva måtte vike plassen for mer moderne kokemuligheter. Likeså var han i sin tid motstander av gardiner og blomster i vinduene: - Først skal det være store vinduer i husa, etterpå skal lyset stenges ute ved å henge opp gardiner og sette full vinduene med blomster.

Hans A. Vold døde 8. mai 1962, nær 92 år gammel. Begravelsen var 15. mai og foregikk fra heimen til Frosta Krike. Mye folk var møtt fram for å ta avskjed, og sokneprest Håkon Pharo holdt minnetalen. Det var mye blomster, og mange kranser ble lagt på båra. Alle takket for hans oppofrende arbeid og innsats gjennom et langt liv. Ordfører Johan Petter Skogseth la ned krans fra Frosta kommune og takket for trofasthet. Frosta Ungdomslag sin fane ble senket over grava for å vise denne bygdekjempen den siste ære.

Arbeidet Hans Andreas Vold la ned er et stort og verdifullt kulturarbeid som nålevende og kommende slekter vil være ham stor takk skyldig for.